

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2021

Ali PULAT

Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi /
Türkiye
ali.pulat@usak.edu.tr

Muhammet Ali BULUT

Doktora Öğrencisi, Uşak
Üniversitesi / Türkiye
muhammetalibulut76@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>
<https://orcid.org/0000-0002-9239-6123>

Behçet Necatigil'in *Varsa Ev* Şiirinin Göstergibilimsel Yöntemle Çözümlemesi

*Analysis Of Behçet Necatigil's "Varsa Ev" Poem With
Semiotic Method*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 14.06.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 31.07.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2021

Atıf/Citation

PULAT, A. ve BULUT, M. A. (2021). Behçet Necatigil'in Varsa Ev Şiirinin Göstergibilimsel Yöntemle Çözümlemesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5 (2), 1515-1537.
<https://doi.org/10.34083/akaded.952086>

PULAT, A. ve BULUT, M. A. (2021). Analysis Of Behçet Necatigil's Varsa Ev Poem With Semiotic Method. *Journal of Academic Language and Literature*, 5 (2), 1515-1537.
<https://doi.org/10.34083/akaded.952086>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Gönderici tarafından gönderilen yazılı ileti, dil vasıtasıyla alıcıya ulaşır. Dil göstergeler dizgesidir; yerini tuttuğu varlığın kendisi değildir. Sözlü iletişimde, iletişim kodlarının çözülmesi kolaydır ancak yazarla okuyucu arasındaki bir iletişim olan yazınsal metinlerin kodlarını çözmek zordur. Çünkü yazınsal metinlerde dil; retorik unsurlar, dilsel sapmalar ve sanatsal gayelerle günlük konuşma dilinden uzaklaşır. Yazınsal metinlerin çözümü için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Göstergebilim, Algirdas Julien Greimas tarafından dizgeleştirilmiş olup yazınsal metinlerin çözümlenmesinde yeni bir yöntemdir. Göstergebilimsel çözümleme yöntemi metin merkezlidir, çözümleme alanı olarak sadece metni esas alır. Göstergebilim, anlamın karşıtlıklardan doğacağını kabul etmektedir. Göstergebilimsel çözümleme yönteminin roman öykü gibi anlatı metinlerine uygulandığını gördük, çalışmamızda bu çözümleme yöntemini şiire uygulamak istedik. Çalışmamızda, Greimas'ın göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle Behçet Necatigil'in "Varsa Ev" şiirini çözümledik. Necatigil, ev şiirleriyle özdeşleşen bir şairimizdir. Şiir, Greimas'ın göstergebilimsel çözümleme yönteminin eyleyenler modeliyle çözümlenmiştir. Şiir; anlatı, söylem ve mantıksal-anlamsal düzey olmak üzere üç bölümde çözümlenmiştir. Şiirin anlatı düzeyinde görülen ev ve sokak göstergelerine, mantıksal-anlamsal düzeyde yeni anlamlar yüklendiği ve bu iki göstergenin karşıtlık oluşturduğu tespit edilmiştir. İnsanın duyguyla hareket ettiğinde sokağı, düşünceyle hareket ettiğinde evi tercih ettiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Behçet Necatigil, Göstergebilim, A. J. Greimas

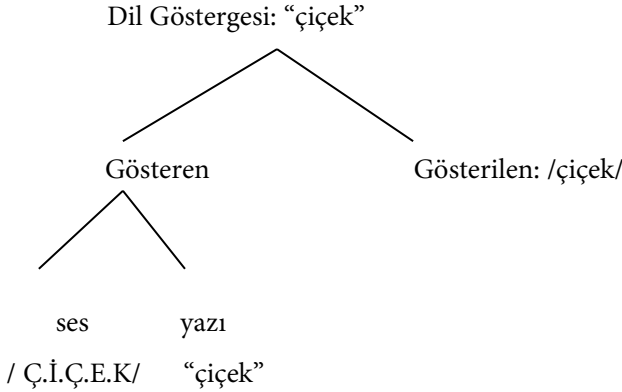
Abstract

The written message sent by the sender reaches the recipient through language. Language is a set of signs; it is not the entity it stands for. However, it is easy to decode verbal communication codes, but it is difficult to decode literary texts, which are a type of communication between the author and the reader. In literary texts; the language differs from daily speech because of rhetorical elements, linguistic deviations and artistic purposes. Various methods are used to decode literary texts. Semiotic, systematized by Algirdas Julien Greimas, is a new method in the analysis of literary texts. The semiotic analysis method is text-centered, based only on the text as the analysis area. Semiotics accepts meaning from oppositions. We saw that the semiotic analysis method was applied to narrative texts such as novels, stories and in our study, we wanted to apply this analysis method to poetry. In this research, we analyzed the poem "Varsa Ev" of Behçet Necatigil, using Greimas's semiotic analysis method. Necatigil is one of our poets identified with house poems. The poem is analyzed with the actant model of Greimas' semiotic analysis method. Poetry; is analyzed in three parts as narrative, discourse and logical-semantic level. It has been determined that the house and street indicators seen at the narrative level of the poem are given new meanings at the semantic logical level and these two indicators are in opposition. It has been observed that people prefer the street when they act with emotion, and the house when they act with thought.

Keywords: Behçet Necatigil, Semiotic, A. J. Greimas

Giriş

İnsan, yaşamını sürdürmek için istemli veya istemsiz olarak bir topluma dâhil olur ve o toplumla birlikte yaşamını devam ettirir. İnsan gerek sosyal, gerek biyolojik, gerekse de ruhsal ihtiyaçlarını gidermek için bireyle ve toplumla iletişim kurmak zorundadır. Dil, insanı içinde bulunduğu topluma bağlayan unsurlardan birisidir. Dil, “Sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyüklü bir düzen ve insanlar arasında bildirişimi sağlayan toplumsal bir olgudur” (Aksan, 1998, s. 13). İnsan, iletişim kurduğu müddetçe, ileti alır veya gönderir. Zeynel Kiran ve Ayşe Eziler Kiran’ın (2018) belirttiği gibi iletişime geçildiğinde; gönderge, konuşucu, ileti, alıcı, kanal ve kod gibi kavramlar oluşmaktadır. Gönderici ile alıcı arasındaki iletişimde iletinin doğru anlaşılması önemlidir. Sözlü iletişimde iletinin çözümlenmesi kolaydır çünkü gönderici ile alıcı aynı zaman ve uzam içindedir. Gönderici ile alıcı arasındaki iletişim yazılı olduğunda iletinin çözümlenmesi güçleşmektedir. Çünkü gönderici ile alıcı arasında uzam ve zaman farkı oluşmuştur, ileti de yazıya dönüşmüştür. Yazı ise bir göstergedir, yerini tuttuğu varlığın kendisi değildir. Saussure’e göre her gösterge, bir gösteren ve bir gösterilenden oluşmaktadır. F. Saussure’ün belirttiği gibi, “dil göstergesi iki düzeyden oluşur: birincisi, dilbilimsel adıyla “gösteren” kulağımızla duyduğumuz (Ç.İ.Ç.E.K) sesi, gözümüzle gördüğümüz “çiçek” yazısı; ikincisi yine dilbilimsel adıyla “gösterilen” zekamızla, deneyimlerimizle kavradığımız sözün içeriği, açıklanması, (Ç.İ.Ç.E.K) sesini duyduğumuz, yazısını okuduğumuz zaman, zihnimizde oluşan genel /çiçek/ kavramıdır. Genellikle dil göstergesi şöyle gösterilir” (Eziler Kiran & Kiran s, 2018, s. 154).

Göstergenin göndergesi, hem göndericiyi hem de alıcıyı aynı kavrama yöneltmelidir, aksi durumda iletinin anlamı eksik kalacaktır. Bu aşamada devreye göstergibilim girmektedir. Göstergibilim, göstergeleri inceleyen bilim olarak tanımlanmaktadır. Göstergibilim, 1960’lı yıllardan sonra yaygınlaşmaya başlayan bir bilim dalıdır. “göstergibilim çalışmaları, özellikle, 1960’lı yıllarda ivme kazanmış, yazından mimariye, tiptan reklamcılığa, sinemadan şiire birçok alana uygulanmıştır.

Şiirin bir yazın türü olarak göstergebilimsel incelenmesi özellikle yetmişli yıllardan sonra yoğunlaşmıştır” (Elyıldırım & Er, 2011, s. 38). Ülkemizde bu alandaki çalışmalarıyla tanınan Mehmet Rifat göstergebilimi şöyle tanımlamıştır: “*Dilimizde özellikle dilbilim (Fransızca linguistique) sözcüğü örnek alınarak üretilmiş olan göstergebilim (Fransızca sèmiotique ya da sèmiologie) terimi ile ilk bakışta ‘göstergeleri inceleyen bilim dalı’ ya da ‘göstergelerin bilimsel incelenmesi’*” (Rifat, 2014, s. 11). Murat Kalelioğlu’nun tanımı ise şudur: “*Göstergeleri ve göstergelerin üretim sürecini inceleyen, onlara anlamlar yükleyen, bu anlamlama sürecinde anlamın oluşumuna katkısı olan göstergelerin birbiriyle olan etkileşiminden dolayı ortaya çıkan ve çıkacak başka anlamların peşinde olan göstergebilim, ‘gösterge’ ve ‘bilim’ gibi iki farklı kavramın birleşiminden meydana gelmiştir*” (Kalelioğlu, 2020, s. 41). Yazılı iletişimde gönderici ile alıcı arasındaki ileti yazıyla aktarılır. Yazıyla oluşturulan iletiler de (metinler) Rifat’ın belirttiği gibi figüratif ve non-figüratif metin olmak üzere ikiye ayrılır.

“Figüratif diye adlandırılacak metinlerin en üst aşamasında yazınsal nitelikli metinler yer alır. Yazınsal metinler, soyut, mantıksal kavramlar aşamasında (metin üretme sürecinin derin anlam yapısı) kalmayarak, insan düşüncesinin temelinde yatan programlara biçim veren, onları “süsleyen”, “gydiren” figürlerle donatan ürünlerin belki en üst aşamasıdır. Varlıkları, kavramları, dünyayı, kişiler arası ilişkileri, karakterleri, özne ve nesne arası ya da kişi ve dünya arası bağıntıları biçimlendiren, canlandıran, yaşatan, hareketlendiren yapıtlardır” (Rifat, 2002, s. 37).

Yazınsal metinlerin çözümlemesi iki açıdan zorlaşmaktadır. İlk olarak yazınsal metinler figüratif metinlerdir, gönderici iletilisini çeşitli dil oyunları ile gizlemiş ve iletiye kendi duygu, düşünce ve hayat felsefesini ekleyip alıcısına göndermiştir. İkincisi ise yukarıda da belirtildiği gibi gönderici ile alıcı aynı uzam ve zamanda değildir. Sözlü iletişimde gönderici ile alıcı aynı uzam ve zamanda yer aldığından iletideki hatalar aynı anda düzeltilir, bu durum yazılı iletişimde ve özellikle yazınsal metinler için söz konusu değildir.

Yazınsal metinler, içerik ve biçimlerine göre roman, öykü, masal, şiir gibi farklı türlere ayrılmaktadır. Yazınsal metin çözümlerinde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Göstergebilim, metin çözümlemelerinde kullanılan yöntemlerden birisidir ve bu yöntem A. J. Greimas tarafından oluşturulmuştur. Göstergebilimsel çözümleme yöntemi, metin merkezli bir çözümlemedir. Çözümlemek istenen metin, göstergebilimsel çözümleme yönteminin nesnesi yapılı, bu nesneye metin dışındaki hususlar dâhil edilmez. Yazınsal metinlerde üretim süreci ve çözümleme süreci olmak üzere iki süreç bulunmaktadır. Yazarın metni oluşturması üretim sürecidir, yazarın oluşturduğu metnin çözümlenmesi ise çözümleme sürecini oluşturur. Yazınsal metinlerin göstergebilimsel çözümlenme yöntemiyle çözümlenirken metin çözümleme aşamalarıyla ilgili farklı sıralamalar bulunmaktadır.

Kalelioğlu'nun (2020) çözümleme sıralaması; söylemsel sözdizim, anlamsal sözdizim ve izleksel sözdizim biçimindedir. Uçan'ın (2016) çözümleme sıralaması; anlatı düzeyi, söylem düzeyi ve mantıksal-anlamsal düzey biçimindedir. Rifat'ın (2018 a) çözümleme sıralaması; yüzeysel dil düzeyi, söylem düzeyi, anlatı düzeyi ve derin anlam düzeyi biçimindedir. Çalışmamızda şiirin çözümleme aşamaları; anlatı düzeyi, söylem düzeyi ve mantıksal-anlamsal düzey biçiminde olacaktır.

Anlatı Düzeyi

Bu bölümde, yapılacak ilk işlem metinlerdeki anlam yapılarını ortaya çıkarmak için bir bütün halinde bulunan metni (roman, öykü, masal, şiir vb.) anlam bütünlüklerine göre bölümlere ayırmaktır, buna kesitleme denilmektedir. “*Kesitleme, anlatıyı ya da metni, anlam kavşaklarına, bir başka deyişle okuma birliklerine ayırmak demektir*” (Rifat, 2014, s. 119). Şiirler, anlam bütünlüklerinden hareket edilerek nazım birimlerine göre kesitlenebilir.

Anlatı düzeyi çözümlemesinde yapılacak bir diğer işlem metindeki eyleyenlerin ortaya çıkarılmasıdır. Rifat, (2018 b) eyleyenleri şöyle tanımlamaktadır: Anlatı sözdiziminde yer alan ve anlatının oluşumundaki eylemlerde bir işlevi olan ayırıcı birimlerden her biri. Eyleyen yalnızca insan değildir; para, kitap, bitki, hayvan gibi bütün nesnelere de eyleyen olabilir. Bir anlatıda; gönderici, alıcı, nesne, özne, yardım edici ve engelleyici olmak üzere altı eyleyen bulunmaktadır.

Gönderici: Anlatılarda gücü elinde bulunduran eyleyendir. Gönderici; özneye görevler yükleyen, özne başarılı olursa ödüllendiren, başarısız olursa cezalandıran eyleyendir.

Özne: Anlatılarda, nesneye ulaşmaya çalışan eyleyendir.

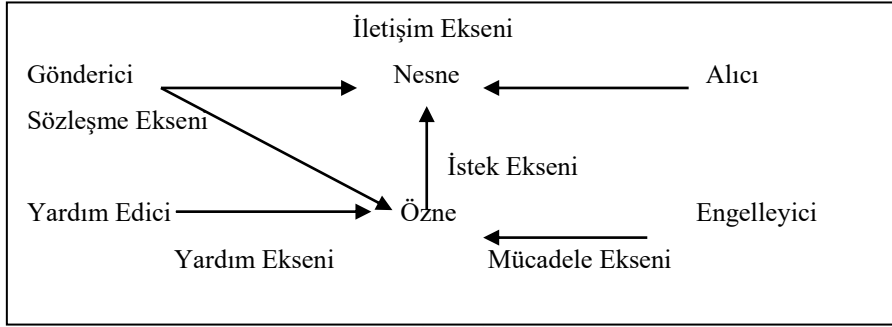
Nesne: Anlatılarda, öznenin ulaşmak istediği eyleyendir. Örneğin, Divan şiirindeki sevgili, zenginlik, iktidar vb.

Alıcı: Gönderici, özneye görevler yükler, özne verilen görevi yerine getirdiğinde bu durumdan faydalanan eyleyen alıcıdır. Alıcı ile özne aynı görevi üstlenebilir.

Yardım Edici: Anlatılarda, öznenin hedefine ulaşmasına yardım eden eyleyendir.

Engelleyici: Anlatılarda, öznenin hedefine ulaşmasına engel olan eyleyendir. Buna karşı özne de denir.

Gönderici ile alıcı iletişim ekseninde; gönderici ile özne sözleşme ekseninde; özne ile nesne istek ekseninde; yardım edici ile özne yardım ekseninde; özne ile engelleyici mücadele ekseninde yer alırlar. Uçan'a göre (2016 a) göstergibilimsel çözümleme yöntemiyle çözümlenecek bir anlatıda altı eyleyenden en az ikisinin bulunması zorunludur.

Tablo-1 Eyleyenler şeması.

Anlatı düzeyi çözümlemesinde yapılacak son işlem metnin anlatı izlencesi ve kipliklerin ortaya çıkarılmasıdır. Anlatı izlencesi, dört evreden oluşmaktadır. Bunlar eyletim, edinç, edim ve yaptırım evreleridir. Metindeki özne, bu evrelerde yaptırmak, yapabilmek, bilmek, gücü yetmek ve yapmak gibi kiplikler içerisinde yer almaktadır.

Eyletim Evresi: Metni başlatan evredir, bu evrede gönderici ile özne arasında sözleşme yapılır. Özne, anlatı boyunca gönderici ile yaptığı sözleşmedeki görev veya görevleri yerine getirmeye çalışır. (Örneğin, Leyla ile Mecnun anlatılarında Mecnun'a sevdiği kız olan Leyla'ya ulaşma görevi verilmesi gibi.) Eyletim evresinde yaptırmak kipliği bulunmaktadır.

Edinç Evresi: Bu evrede özneye, göndericiyle yaptığı sözleşmeyi yerine getirebilmesi için uygun donanımlar verilir. (Örneğin, özneye saz çalma yeteneği verilmesi, çok iyi kılıç kullanma yeteneği verilmesi veya zengin olma olanaklarının sunulması gibi.) Edinç evresinde yapabilmek ve gücü yetmek kiplikleri bulunmaktadır.

Edim Evresi: Bu evrede özne, göndericiyle yaptığı sözleşmeyi yerine getirmek için kazanım veya kazanımlar elde eder. Edim evresinde yapmak kipliği bulunmaktadır.

Yaptırım Evresi: Bu evre, anlatının son bölümüdür. Özne, başlangıçta göndericiyle yaptığı sözleşmede kendisine verilen görevi yerine getirmişse ödüllendirilir; eğer özne, göndericinin verdiği görevi yerine getirememişse cezalandırılır. (Örneğin, Ferhat Şirin'e kavuşamaz ve anlatı ölümle sonuçlanır.) Çözümlemesini yaptığımız "Varsa Ev" şiirinde anlatı izlencesi oluşmamaktadır.

Söylem Düzeyi

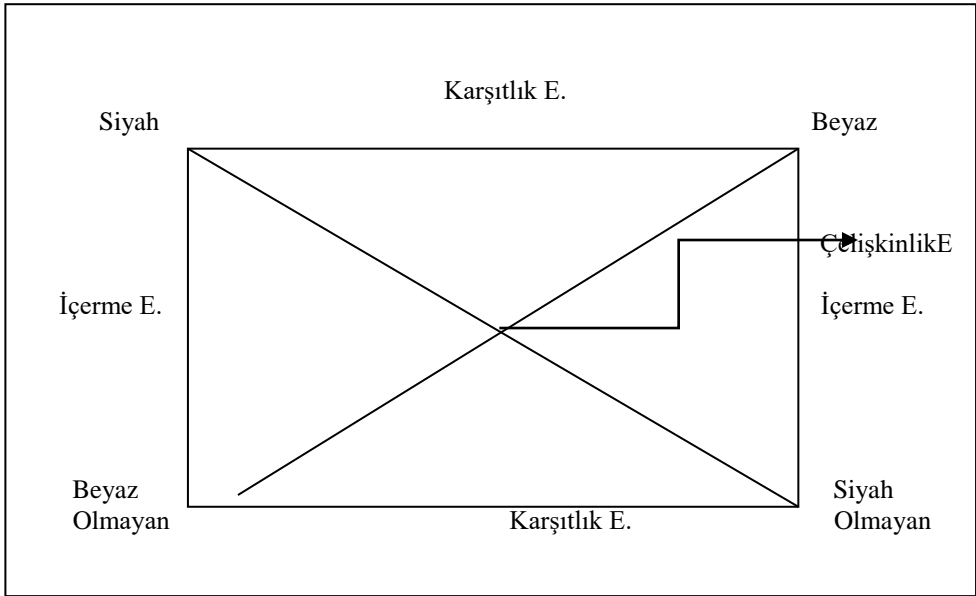
Söylem düzeyi çözümlesinde anlatıda yer alan eyleyenlerin izleksel rol çözümlemeleri yapılır. “Söylem düzeyinde, anlatı düzeyindeki eyleyenlerin nasıl oyuncu hâline geldiği gözlemlenir. Anlatı düzeyinde sadece eyleyenler dikkate alınırken, söylem düzeyinde etiyile, kemiğiyle, karakteriyle bir figür, görünen, elle tutulan bir varlık olarak oyuncular ve bu oyuncuların izleksel rolleri açığa çıkarılır” (Uçan, 2016b, s. 215-216). Eyleyenler, anlatı düzeyinde gönderici, alıcı, nesne, özne, yardım eden ve engelleyici olarak adlandırılmakta ve metindeki görevleriyle öne çıkmaktadır. Eyleyenler, söylem düzeyine geçildiğinde oyuncu olarak adlandırılır ve bu oyuncuların izleksel rolleri çözümlenir. Söylem düzeyi çözümlemesinde anlatının uzam ve zaman çözümlemesi de yapılır.

Mantıksal-Anlamsal Düzey

Mantıksal-anlamsal düzey, Kolcu'ya göre (2015) bir metni anlamlandırmanın en derin ve en soyut düzeyidir. Mantıksal-anlamsal düzeyde “Bir şairin ya da yazarın, oluşturduğu metne dâhil ettiği her bir sözcük; bir anlam, bir kültürel kod ya da bir edebi değer olabilir” (Aykanat, 2013, s. 999). Bu bölümde, göndericinin figüratif unsurlarla donatarak oluşturduğu iletinin çözümlemeleri yapılır. Anlatı ve söylem düzeyi çözümleri metinde var olan somut unsurlarla yapılırken mantıksal-anlamsal düzey çözümlemesinde anlatı ve söylem düzeyindeki somut unsurlardan yola çıkılarak daha soyut boyutta gerçekleştirilir. Yazarın iletisi genellikle bu düzeyde bulunur.

Göstergebilimsel Dörtgen

Göstergebilimsel çözümleme yönteminin son aşaması göstergebilimsel dörtgendir. Bu sembolik dörtgenle metindeki temel karşıtlık (yaşam-ölüm, hüzün-mutluluk) ortaya konulur. “Göstergebilimsel dörtgen (fr carrè sémiotique) anlamlamanın temel yapısıdır. İki türden karşıtlığın aynı bağlam içerisinde bir arada bulunduğu mantıksal bir yapıyı belirtir” (Günay, 2018, s. 262). Göstergebilimsel dörtgenin oluşumunu siyah ve beyaz kelimesiyle örneklendirebiliriz: siyah↔beyaz göstergeleri karşıtlık eksenini üzerinde yer alırlar; siyah↔siyah olmayan, beyaz↔beyaz olmayan göstergeleri çelişkinlik eksenleri üzerinde yer alırlar; siyah↔beyaz olmayan, beyaz↔siyah olmayan göstergeleri de içerme eksenini üzerinde yer alır. Bu eksenler göstergebilimsel dörtgeni oluşturur.

Tablo-2 Göstergebilimsel dörtgen şeması.

Göstergebilimsel çözümleme yönteminin genelde roman, öykü, masal gibi vb. anlatısal metinlerine sıkça uygulandığını gördük. “Göstergebilimde anlam ifade eden her bütün metindir. Bu bağlamda en önemli husus, evrensel nitelik taşıyan Greimas’ın göstergebilim kuramının anlamlı olan her türden bütüne uygulanabilmesidir. Bu evrensellikten dolayı türü ne olursa olsun içeriğinde okuyucusuna, izleyicisine ya da dinleyicisine belirli bir ileti aktaran bu bütün metinler aynı zamanda birer anlatı olarak görünür. Her anlamlı bütünü ya da metni inceleme yetisine sahip olan Greimas’ın göstergebilim kuramının evrenselliği de burada ortaya çıkar” (Kalelioğlu, 2020, s.88). Bu çalışmamızda, “Anlam ifade eden her bütün bir metindir ve göstergebilim her türden metne uygulanabilir” düşüncesinden hareketle göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle bir şiir çözümlemek istedik. Şiir, gerek estetik gerekse de biçimsel özelliklerinden dolayı diğer yazınsal türlerden ayrılmaktadır. Şiir, biçim-içerik ve estetik nedenlerden dolayı kendine özgü bir dil oluşturur, bu dil; söz oyunu, mecaz, dilsel sapmalar gibi vb. hususlardan dolayı günlük konuşma dilinden uzaklaşır. Bunun sonucu, şairin okuyucusuna gönderdiği iletinin çözülmesi de zorlaşmaktadır. “Şiir başta olmak üzere edebi metinlerdeki dil göstergeleri ise giriftliği, soyutluğu ve nedensellik bağlarının zayıflığı nedeniyle, göstergebilimsel/dilbilimsel çözümlemelere daha çok ihtiyaç duyulan bir alan olarak öne çıkar” (Demir, 2014, s. 72). Greimas’ın göstergebilimsel çözümlemeye oluşturduğu eyleyenler modelini bir şiire uygulayarak şiirin anlam katmanlarını çözümlemeyi hedefledik. Yazınsal metin

çözümlemelerine yeni bir bakış açısı getiren göstergibilimsel çözümleme yöntemiyle çözümleyeceğimiz şiir, Cumhuriyet dönemi şairlerinden Behçet Necatigil'e aittir. Necatigil, Enginün'ün (2004) belirttiği gibi halk kültüründen gelen unsurları, batı şiiriyle birleştirmiş ve Divan şiirinden de yararlanarak saf şiir anlayışını benimseyen bir şairdir. Necatigil, şiirlerinde "anlamı" açıkça ortaya koymamıştır, şairin; merak eden, arayan, inceleyen aktif bir okuyucu kitlesine hitap ettiği anlaşılmaktadır. Bu noktada, ilk şiir kitabına "Kapalı Çarşı" adını vermesi de dikkat çekicidir. Necatigil, şiirde arayış içinde olmuş, biçim ve içerik yönünden şiirlerinde sürekli yenilikler denemiştir. Necatigil'in eski ve yeniye sentezleyerek yazdığı şiirlerinde Türkçeyi ustalıklı kullandığı görülmektedir. "*Şiirlerinde ev, aile ve günlük yaşamı, geçmiş değerlere bağlı kalarak kadercı bir anlayışla ele alan Necatigil, hayatın sıradan ayrıntılarını imgeye dönüştürme gücüyle özgün eserler ortaya koymayı başarabilmiştir*" (Akata, 2015, s. 70). Bireysel duyusu ağır basan Necatigil, şiirlerinde gündelik yaşama yönelmiş; şairin ev, aile, insan izleklerini sıkça işlediği görülmektedir. Necatigil, Türk şiirinde evle özdeşleşmiş bir şairdir; şairin eve, özel bir önem atfettiği görülmektedir, biz de çalışmamızda ona ait bir "ev" şiirini çözümlemek istedik. Şair için evin önemini, şairin eve yüklediği anlamları bulmak için "Varsa Ev" şiirini seçtik. Necatigil'in "Varsa Ev" şiirini göstergibilimsel çözümleme yöntemiyle çözümleyerek şiirin anlatı düzeyindeki ev ve sokak göstergesiyle oluşturulan karşıtlığın mantıksal-anlamsal düzeyde hangi çatışmalara, hangi anlamlara gönderim yaptığını tespit etmeye çalışacağız.

Bu çalışmada "Varsa Ev" adlı şiir üç bölüm halinde çözümlenmiştir. Birinci bölüm anlatı düzeyi çözümlemesidir. Anlatı düzeyinde, şiir kesitlere ayrılacak ve kesitlerdeki sözcüklerin anlam özellikleri, sözcüklerin birbiriyle olan ilişkileri, sözcüklerin sözdizimsel sıralama yöntemleri incelenecektir. Kesitlerdeki göstergelerin gönderimleri çözümlenerek kesitlerdeki yüzeysel zıtlıklar ve çatışmalar üzerinde durulacaktır. Şiirdeki eyleyenler tespit edilerek şiirin eyleyenler şeması çıkarılıp tablo üzerinde gösterilecektir. Şiirdeki özne ve engelleyici eyleyeninin nesneyle bağlaşım ve ayrışım durumları çözümlenecek, bu bağlaşım ve ayrışım durumları sembollerle sunulacaktır. Yine bu bölümde kesitlerde tespit edilen yerdeşlikler, karşıtlıklar ve çatışmalar tablo halinde sunulacaktır. İkinci bölüm olan söylem düzeyi çözümlemesinde, oyuncuların izleksel rolleri ortaya konulacak, şiirin uzam ve zamanı çözümlenecektir. Üçüncü bölüm mantıksal-anlamsal düzey çözümlemesidir. Sığırcı'nın (2017) belirttiği gibi bir anlatıdaki görünen veya görünmeyen birbiriyle ilişkili anlam birimciklerinin ilişkilerinin ortaya konulması ve anlamın nasıl oluştuğu çözümlenecektir. Mantıksal-anlamsal düzey çözümlemesinin son aşaması göstergibilimsel dördügendir. Bu dörtgenle, şiirdeki temel karşıtlık ortaya konulacaktır. "*Anlam benzerlikten değil ayrılıktan doğar*" (Rifat, 1997, s. 32). cümlesinden hareket ederek şiirin anlatı ve mantıksal-anlamsal düzeyindeki karşıtlıklar ayrı ayrı tespit edilip karşılaştırmalı olarak liste halinde sunulacaktır.

Çözümlemede Kullanılan Semboller Listesidir.

V: Ayrışım durumu (Öznenin nesnede ayrı olmasını ifade eder.)

Λ: Bağlaşım durumu (Öznenin nesneyle birlikte olduğunu ifade eder.)

Ö1: Özne (Nesneye ulaşmak isteyen eyleyeni gösterir.)

N: Nesne (Anlatıdaki öznenin ulaşmak istediği hedefi ifade eder.)

A: Alıcı: (Öznenin kazandığı edimden faydalanan eyleyen)

Ö2: Engelleyici (Buna karşı özne de denir.)

G: Gönderen (Anlatıyı başlatan eyleyendir.)

Y: Yardım Eden (Özne1'in nesneye ulaşmasına yardım eden eyleyendir.)

(Ö1VN): Özne1 ile nesne arasında ayrışım durumu olduğunu gösterir.

(Ö1ΛN): Özne1 ile nesne arasında bağlaşım durumu olduğunu gösterir.

Ö2VN): Özne2 ile nesne arasında ayrışım durumu olduğunu gösterir.

(Ö2ΛN): Özne2 ile nesne arasında bağlaşım durumu olduğunu gösterir.

Varsa Ev

Varsa yoksa sokak

İnsan o yaşlarda

Gözü beni görmez

Gece gündüz dışarıda

Yok kıl kadar değerim

Öyle olsun!

Ben beklerim

Kısa veya uzun.

Oğullar uzaklaşır, kızlar uzaklaşır

Bir zaman için benden

Oluruna bırak, gençtir, derim,

Hevesini alsın sokaklardan.

Bensiz olamazlar, dönerler

Çok denedim.

Ben büyüyüm, affederim

Ben evim.

(Necatigil, 2014, s. 93-94)

“Varsa Ev” Şiirinin Göstergebilimsel Yöntemle Çözümlemesi.

A) Anlatı Düzeyi Çözümlemesi

“Varsa Ev” şiiri, anlatsal bir metin olmadığından dolayı kesitleme yöntemi şiirin nazım birimine göre yapılacaktır. Şiirin “Varsa Ev” olan başlığı da ayrı bir kesit sayılacak ve şiir, toplam beş bölüme ayrılarak kesitlenecektir.

Şiirin Birinci Kesiti:

Şiirin birinci kesiti iki kelimedenden oluşan “Varsa Ev” başlığıdır. Başlıktaki gösterge evdir, bu göstergeyle figüratif özellikleri belirtilmeyen eve gönderim yapılmaktadır. Kesitte evin figüratif özelliklerinin belirtilmemesi de bizatihi evin kendisine gönderim yapmaktadır. Önemli olan bir eve ait olmaktır, onu figüratif yönden süsleyecek olan insandır. Şiirin başlığını oluşturan “varsa” ve “ev” kelimelerinin sözdizimsel sıralanışı da ev izleğiyle bağlantılıdır. “Var” kelimesi “*Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı*” (Eren vd, 1998, s. 1550) anlamındadır. “Var” kelimesine şart eki de eklenerek var olmanın şartı şiirin başlığındaki ev göstergesine bağlanır ve figüratif özellikleri belirtilmeyen eve gönderim yapılır. Şiirin genelinde ev göstergesi ve bu göstergenin metaforla zenginleştirildiği görülmektedir.

Divan şiirinde “ev” kelimesi retorik yönünden yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Divan şiirinin nazım birimi beyittir. “*Beyt Araççada çadır, ev, oda anlamlarındadır. [...] Her beytin bir anlam bütünlüğü vardır. Beytin anlamı kendi içinde tamamlanır*” (İpekten, 2012, s. 14-15). Beyit yani ev şekil ve içerik yönünden bir bütündür, hayatın da şiirin de merkezidir. Şiire, “Varsa Ev” başlığı verilerek uzamsal açıdan ev merkeze çekilir, hayatın merkezi yapılır.

“Varsa Ev” şiirinin ilk kesitinde altı eyleyenden sadece biri, özne eyleyeni bulunmaktadır. Bundan dolayı şiirin ilk kesitinde göstergebilimsel çözümlemeye oluşturulan eyleyenler kadrosu ortaya çıkmamaktadır.

Şiirin İkinci Kesiti:

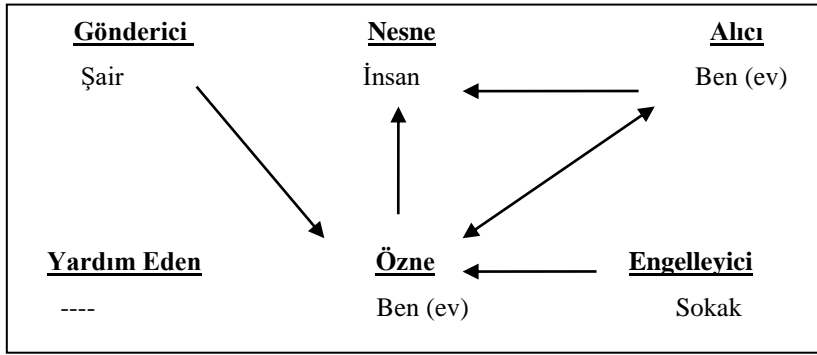
Varsa yoksa sokak

İnsan o yaşlarda

Gözü beni görmez

Gece gündüz dışarıda

Şiirin ikinci kesitinde yer alan eyleyenler şunlardır: Gönderici, şair; özne, ben (ev); nesne, insan; engelleyici, sokak; alıcı, ben (ev). İkinci kesitte yer alan bütün eyleyenleri tabloda şöyle gösterebiliriz:

Tablo-3 İkinci kesitin eyleyenler şeması.

Şiirin bütün kesitlerinde, ben (ev) göstergesi öznel; sokak göstergesi özne2 sembolüyle gösterilecektir. Şiirde, ben (ev) göstergesi aynı zamanda anlatıcı rolünü de üstlenmektedir. Çözümlemede öznel sembolüyle gösterdiğimiz ev göstergesi şiirin bazı kesitlerinde ben zamiriyle bazı kesitlerinde de ev göstereniyle yazılmıştır. Şiir, uzamsal olarak ev ve sokak karşıtlığı üzerine kurgulanmıştır, ev sokak karşıtlığı aynı zamanda ev ile sokak arasındaki çatışmayı da başlatmaktadır.

Varsa Ev şiirinin geneline hâkim olan karşıtlık, şiirin ikinci kesitinde ortaya çıkmaktadır. Kesitte, ben (ev) ile sokak çatışma halindedir, çatışmalarının nedeni insandır. Kesitteki ben (ev) ve sokak göstergeleri figüratif yönden yalın haldedir. Hem evin hem de sokağın fiziksel özelliklerine değinilmemiştir. Uzamsal olarak ev ile sokak çatışmasının nedeni nesneye sahiplenme kavgasıdır. Çünkü evi ve sokağı anlamlandıran unsur insandır. İnsanın yaşamadığı bir evin veya insanın dolaşmadığı bir sokağın anlamı da eksik kalacaktır. Ev, insanı kendine çekemeyerek rakibine yani sokağa kaptırmıştır. Uzamsal olarak sokağın cazibesi galip gelerek insanı evden ayırmıştır.

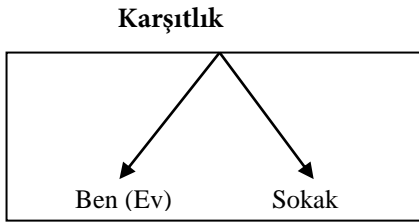
Kesitte, öznel ile nesne arasında ayrışım durumu bulunmaktadır, bu ayrışım durumu göstergebilimsel olarak (Ö1\N) şeklinde sembolize edilir. Özne2 ile nesne

arasında bağlaşım durumu bulunmaktadır, bu bağlaşım durumu göstergibilimsel olarak (Ö2^N) şeklinde sembolize edilir.

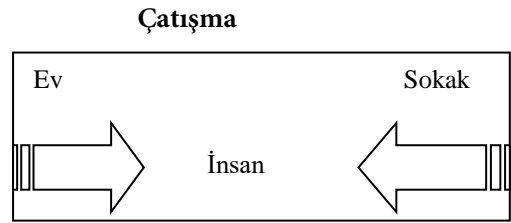
Birinci ve ikinci kesitin sözdizimsel sıralanışı karşıtlık oluşmaktadır. Birinci kesit, şiirin başlığıdır ve “Varsa Ev” şeklinde söylemleştirilmiştir. İkinci kesit “Varsa yoksa sokak” tümcesiyle başlamıştır. İki kesitin bu şekilde düzenlenişi uzamsal karşıtlık oluşturmaktadır.

“Bir metinde, aynı metinsel ulamlara âidiyetle kendi aralarında birbirine bağlı göstergeler ağına yerdeşlik denir” (akt. Kolcu, 2015, s. 280). Kesitte yer alan “sokak”, “dışarıda”, “gece” ve “gündüz” sözlükbirimsel yinelemeler ev karşıtı bir yerdeşlik oluşturur. Bu yerdeşlikle, insanların ev yerine sokağı tercih ettikleri vurgulanmış olur.

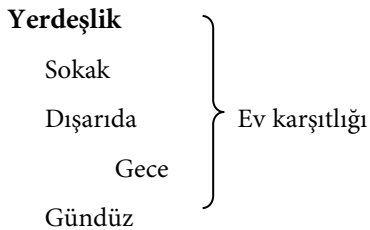
İkinci kesitteki “o yaşlar” ve “gözü beni görmez” ifadeleri ev sokak çatışması yönünden bir başka durumu ortaya koymaktadır. “O yaşlar” ifadesiyle geçici ve kısa süreli bir zaman birimine gönderim yapılmaktadır. “O yaşlar” gönderiminden sonra “göz beni görmez” ifadesi gerçekte var olan ancak görmezden gelinen veya değeri bilenemeyen bir duruma atıf yapmak için kullanılır. İnsanların evin değerini bilemeyip sokağı tercih etmelerinin geçici bir durum olduğuna gönderim yapılmaktadır.

Tablo-4 İkinci kesitteki karşıtlık.

Tablo-5 İkinci kesitteki çatışma

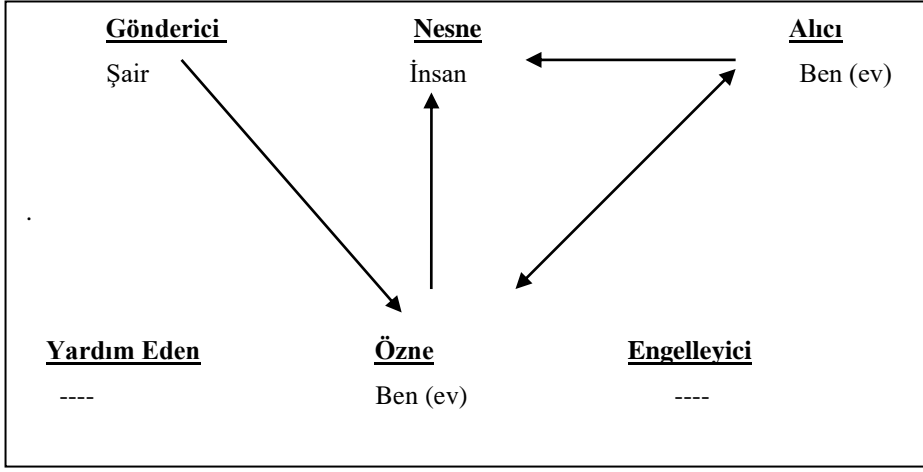
Tablo-6 İkinci kesitteki yerdeşlik.

Şiirin Üçüncü Kesiti:

Yok kıl kadar değerim

Öyle olsun!
Ben beklerim
Kısa veya uzun.

Şiirin üçüncü kesitinde yer alan eyleyenler şunlardır: Gönderici, şair; özne, ben; nesne, insan; alıcı, ben (ev). Üçüncü kesitte yer alan bütün eyleyenleri tabloda şöyle gösterebiliriz:

Tablo-7 Üçüncü kesitin eyleyenler şeması.

Şiirin üçüncü kesitinde ev göstergesine insani vasıflar yüklendiği ve söylemin “ben” zamiriyle üretildiği görülür. Ben diliyle konuşan evin söylemlerinde ikinci kesite göre farklılıklar görülür. Önceki kesitte insan, ev yerine sokağı tercih etmişti. Ev, değerinin anlaşılmasından dolayı huzursuzdur, bu durumu nesneye hissettirmek için duygusal içeren farklı söylemler üretir. Kesitte, evin ben diliyle ifade ettiği “Yok kıl kadar değerim” ve “Öyle olsun” tümceleri sitem, üzüntü ve kırılanlık gibi duygusal gönderimleri olan ifadelerdir. Özellikle “Yok kıl kadar değerim” ifadesindeki “kıl” göndergesi duygusallığın ve kırılanlığın üst sevilere olduğuna gönderim yapmaktadır. Ev ile sokağın uzamsal çatışmasında evin değerinin hemen hemen hiç bilinmediğini ifade etmek için bu gösterge kullanılmıştır.

Kesitte, öznel ile nesne arasında ayrışım durumu bulunmaktadır, bu ayrışım durumu göstergebilimsel olarak (Ö1∨N) şeklinde sembolize edilir. Özne2 ile nesne arasında bağlaşım durumu bulunmaktadır, bu bağlaşım durumu göstergebilimsel olarak (Ö2∧N) şeklinde sembolize edilir.

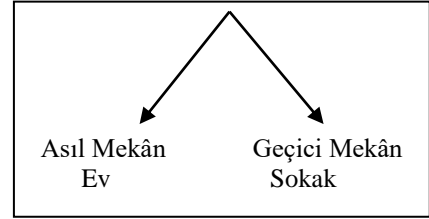
Bu kesitte yer alan “değer,” “beklemek,” “kısa” ve “uzun” sözlük birimsel yinelemeler evin önemini ve değerinin bir gün mutlaka anlaşılacağını ifade eden “asıl mekân” yerdeşliğine gönderim yapmaktadır. Bunun karşısında uzam olarak yine sokak vardır; sokak asıl mekâna göre geçici bir yaşam alanıdır. Ev ile sokağın insanı elde tutma mücadelesinde sokak üstün gelip insanı kendine çekmiştir. Kesite “asıl mekân” yerdeşliği üzerinden bakıldığında insanın sonunda eve döneceğine gönderim yapılmaktadır. Bu kesitte, sokak gösterge olarak yer almamaktadır.

Yerdeşlik:

Değer
Beklemek
Kısa (zaman)
Uzun (zaman)

Asıl Mekân

Karşıtlık

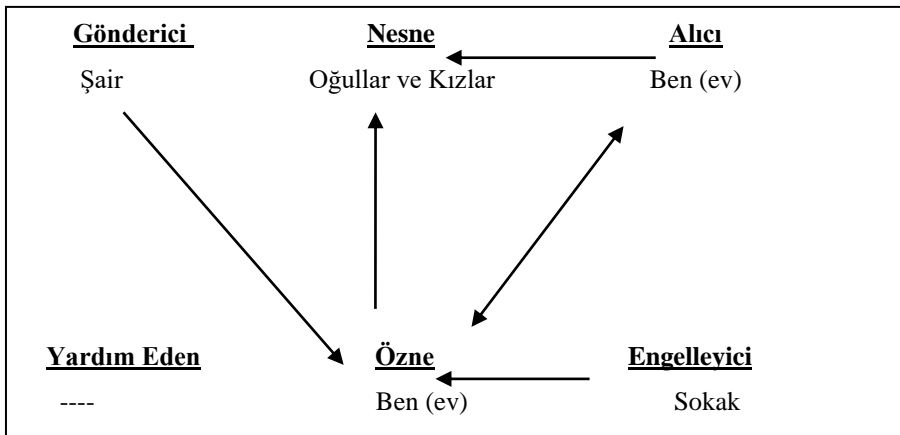
Tablo-8 Üçüncü kesitteki yerdeşlik.

Tablo-9 Üçüncü kesitteki karşıtlık.

Şiirin Dördüncü Kesiti:

Oğullar uzaklaşır, kızlar uzaklaşır
Bir zaman için benden
Oluruna bırak, gençtir, derim,
Hevesini alsın sokaklardan.

Şiirin dördüncü kesitinde yer alan eyleyenler şunlardır: Gönderici, şair; özne, ben (ev); nesne, oğullar ve kızlar; engelleyici, sokak; alıcı, ben (ev). Dördüncü kesitte yer alan bütün eyleyenleri tabloda şöyle gösterebiliriz.

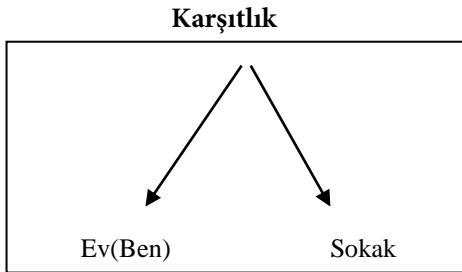
Tablo-10 Dördüncü kesitin eyleyenler şeması.

Dördüncü kesitte de uzamsal karşıtlık devam etmektedir. İkinci kesitin nesnesi tümel olarak insanken bu kesitin nesnesi oğullar ve kızlardır, böylece şiiirdeki çatışmanın konusu biraz daha daraltılmış olur. Ben diliyle konuşan ev, gençlerin kendinden uzaklaşıp sokağa yönelmelerini “Oluruna bırak, gençtir, derim.” tümceleriyle normal bir durum olarak karşılar ve bunu doğal bir süreç olarak görür. Özellikle de “genç” göstergesi, insanın daha çok duygularıyla hareket ettiği döneme gönderim yapmaktadır. İnsanların gençlik dönemleri genellikle duygusal bir dönemdir ve bu duygusallık onların hareketlerini, tavırlarını, düşüncelerini, hayata bakışlarını ve tercihlerini etkilemekte ve yanlış kararlar alabilmelerine sebep olmaktadır. Ben diliyle konuşan ev, oğulların ve kızların sokağı tercih etmelerini bu nedene bağlamaktadır. Gençlik dönemi sona erince ve gençlik hevesleri ortadan kalkınca onların tekrar evi tercih edeceklerinden emindir.

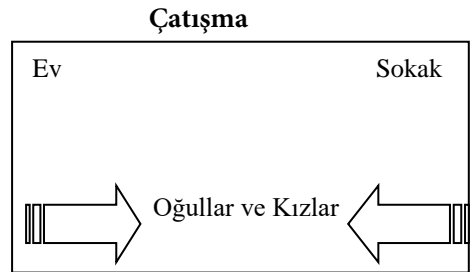
Kesitin, ilk iki biriminin sözdizimsel sıralaması da nesnenin evden ayrılığını vurgulamaktadır. Kesitteki “uzaklaşır” kelimesinin oğullar ve kızlar göstergelerinden sonra ayrı ayrı tekrar edilmesi evin yalnızlaştığına ve duygusallaştığına gönderim yapmaktadır.

Kesitte, öznel ile nesne arasında ayrışım durumu bulunmaktadır, bu ayrışım durumu göstergebilimsel olarak (Ö1V/N) şeklinde sembolize edilir. Öznel ile nesne arasında bağlaşım durumu bulunmaktadır, bu bağlaşım durumu göstergebilimsel olarak (Ö2^N) şeklinde sembolize edilir.

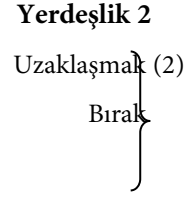
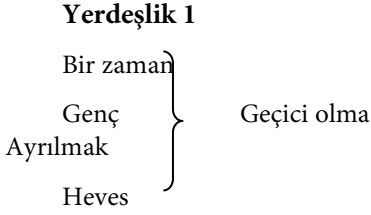
Dördüncü kesitte yer alan “bir zaman,” “genç” ve “heves” sözlük birimsel yinelemeler nihai olmayan geçici bir süre yerdeşliğini oluşturur. Bu yerdeşlikle de oğulların ve kızların ev yerine sokağı tercih etmelerinin geçici olduğuna atıf yapılmış olur. Bu kesitteki “uzaklaşmak” (2) ve “bırak” sözlük birimsel yinelemeler ayrılma yerdeşliğini oluşturur ve bu yerdeşlikle oğul ve kızların evden ayrılışına gönderim yapmaktadır.

Tablo-11 Dördüncü kesitteki karşıtlık çatışma

Tablo-12 Dördüncü kesitteki çatışma

Tablo-13 Dördüncü kesitteki yerdeşlik.
yerdeşlik.

Tablo-14 Dördüncü kesitteki

Şiirin Beşinci Kesiti:

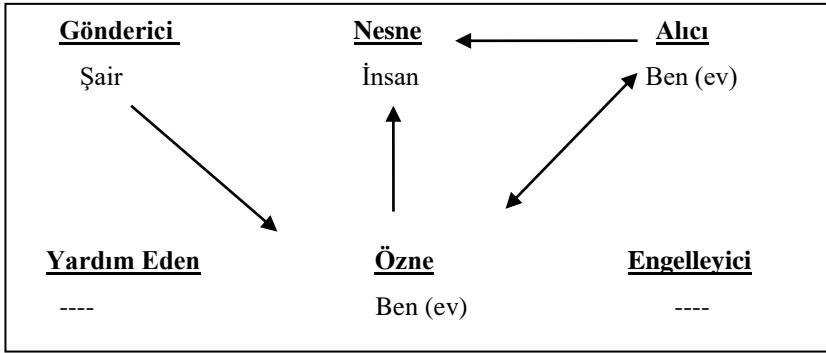
Bensiz olamazlar, dönerler

Çok denedim.

Ben büyüğüm, affederim

Ben evim

Beşinci kesitin eyleyenleri şunlardır: Gönderici, şair; özne, ben (ev); nesne, insan; alıcı, ben (ev). Beşinci kesitte yer alan bütün eyleyenleri tabloda şöyle gösterebiliriz:

Tablo-15 Dördüncü kesitin eyleyenler şeması.

Beşinci kesitte de uzamsal olarak ev sokak karşıtlığı devam etmektedir. Şiirin önceki kesitlerinde ben zamiriyle kendini ifade eden öznel burada “ben evim” tümcesiyle kendini ortaya koyar ve ben zamirinin eve gönderim yaptığı ortaya koyulmuş olur. Kesitin söz dizimsel sıralaması evin sokak karşındaki üstünlüğünü ortaya koymaktadır. Kesit “Bensiz olamazlar” tümcesiyle başlar ve “Ben evim” tümcesiyle sona erer. Kesit, ev göstergesiyle başlayıp biter, böylelikle evin önemi vurgulanmış olur. Şiirin, önceki kesitlerinde insanlar, oğullar ve kızlar ev yerine

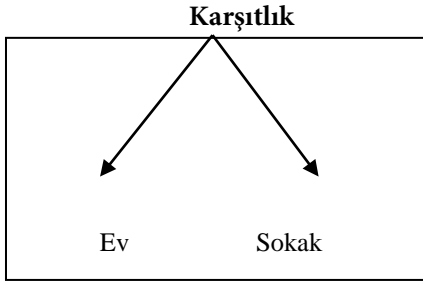
sokağı tercih etmişlerdi. Ev açısından bu durum doğal bir süreçtir. Ev, insanların sonunda kendine döneceklerinden emindir. Özellikle, “Dönerler” ve “Çok denedim” tümceleri bu duruma vurgu yapmaktadır.

Bu kesitte “Bensiz olamazlar” , Ben büyüğüm” ve “Ben evim” tümcelerinde ben (ev) göstergesi tekrar edilerek evin önemine ve değerine gönderim yapılmaktadır.

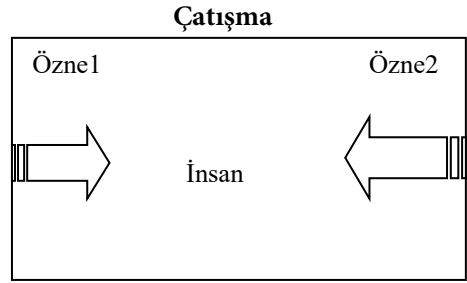
Şiirin beşinci kesitinde de ev göstergesine insani vasıflar yüklenmiştir. Özellikle “Ben büyüğüm” ve “Affederim” söylemleri hayat tecrübesi fazla, güngörmüş bir insanın vasıflarıdır ve ev bu vasıflarla donatılmıştır.

Kesitte, öznel ile nesne arasında ayrışım durumu bulunmaktadır, bu ayrışım durumu göstergebilimsel olarak (Ö1∨N) şeklinde sembolize edilir. Öznel ile nesne arasında bağlaşım durumu bulunmaktadır, bu bağlaşım durumu göstergebilimsel olarak (Ö2∧N) şeklinde sembolize edilir.

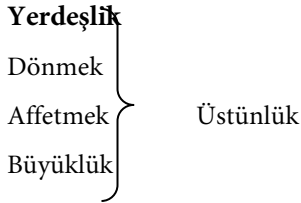
Kesitteki dönmek, affetmek ve büyüklük sözlükbirimsel yinelemeler üstün olma yerdeşliğini oluşturur ve öznel’in üstünlüğüne gönderim yapmaktadır.

Tablo-15 Beşinci kesitteki karşıtlık.

Tablo-16 Beşinci kesitteki çatışma.

Tablo-17 Beşinci kesitteki yerdeşlik.

“Varsa Ev” şiirinin ev sokak karşıtlığı üzerine kurgulandığını belirtmiştik. Göstergebilimsel çözümleme olarak ev, öznel; sokak ise engelleyicidir. Engelleyiciye karşı özne de denilmektedir. Buradan hareketle sokak, öznel olarak sembolleştirilmiştir. Öznel ile öznel’in mücadelesi nesne üzerinedir. Öznel ile

özne2'nin mücadelesi tüm kesitlere bakılarak çözümlendiğinde özne2'nin nesneyi kendine çektiği ve engelleyici rolünü yerine getirdiği görülmektedir. Öznel'in ise nesneye ulaşmadığı ve göndericinin kendisine verdiği rolü yerine getiremediği görülmektedir. "Varsa Ev" şiiri öznel için ayrışım durumuyla başlayıp ayrışım durumu ile sona ermektedir; özne2 için ise bağlaşım durumuyla başlayıp bağlaşım durumu ile sona ermektedir.

B) Söylem Düzeyi

1) İzleksel Roller:

Bu bölümde, ev ve sokak oyuncularının izleksel rolleri özellikleri çözümlenecektir.

Ev: Ev, çözümlemede öznel olarak sembolleştirilmiştir. Şiirde ev, figüratif yönden yalın haldedir ve evin fiziksel özelliklerine dair hiçbir ayrıntıya yer verilmemiştir. Evin fiziksel tasvirinin yapılmaması, zengin-fakir evi, kent-köy evi, varoş-metropol evi gibi herhangi bir gibi ayrıntıya yer verilmeyerek eve kapsayıcı bir rol yüklenmiştir. Şiirde evin; "Ben büyüğüm, affederim" gibi tümcelerle konuşturulması; gençlerin anlık heveslerle hareket edip sokağa yönelmelerini gayet olağan karşılaması ve sonunda genç yaşlı demeden bütün insanların kendine döneceğini öngörmesi eve sokak karşısında üstünlük katmıştır. Şiire göre ev, yaşamın gerçeklerini kabul eden, öngörü sahibi, affetmeyi seven bilge bir kişilik rolündedir.

Sokak: Sokak, şiirde engelleyici rolündedir ve bu oyuncuya karşı özne de denilmektedir. Sokak, çözümlemede özne2 olarak sembolleştirilmiştir. Şiirde sokak tıpkı evde olduğu gibi figüratif yönden yalın haldedir ve sokakla ilgili fiziksel bir ayrıntıya yer verilmemiştir. Sokak, nesnenin heveslerinden de faydalanarak nesneyi geçici olarak kendine çekmeyi başarmıştır. Şiire göre sokak, eğlence yönü ağır basan, daha çok gençlere hitap eden, duygusallığın öne çıktığı, geçicilik rolündedir.

2) Zaman

Varsa Ev şiiri, ev ve sokak karşıtlığı üzerine kurgulanmıştır. İnsanların genel olarak gençlik dönemlerinde sokağı tercih ettiklerine, daha sonraki dönemlerde tercihlerinin eve yöneldiği vurgulanmaktadır. Şiirde, kronolojik olarak bir zaman kurgusu bulunmamaktadır.

3) Uzam

Varsa Ev şiirinin uzamı, ev ve sokaktır. Şiirde bu uzamlara dair fiziksel bir ayrıntıya ve betimlemeye yer verilmemiştir.

C) Derin Düzey Çözümlemesi

1) Mantıksal-Anlamsal Düzey

"Varsa Ev" şiirinin izleği uzamsal bir çatışma üzerine kurulmuştur. Şiirin anlatı düzeyinde figüratif özellikleri belirtilmeyen ev ve sokak karşıtlığı bulunmaktadır. Ev

ve sokak göstergelerine düz anlam açısından bakıldığında bu göstergelerin basit bir uzama gönderim yaptığı anlaşılmaktadır. Şiirin mantıksal anlamsal düzey çözümlemesinde ev ve sokak göstergelerine gerek mecaz, gerekse de söz sanatlarıyla yeni anlamlar yüklendiği görülmektedir. Ev ve sokak göstergelerine yüklenen yeni anlamlarla da şiirdeki karşıtlık sürdürülmüştür.

Ev göstergesi, anlatı düzeyinde insanın barınma ihtiyacının karşılandığı duvar, oda ve eşyalardan oluşan bir mekâna gönderim yaparken derin düzeyde basit bir uzam olmaktan çıkarak insanı yaşama bağlayan bir nesne haline gelmektedir. Şiirde, “Bensiz olamazlar, dönerler” tümceleriyle bütün insanların sokaklardan evlere döndürülmesi eve, birleştirici ve koruyucu özellikler kazandırır. Bundan dolayı ev ile sokak göstergeleri arasında **birleştiren↔ayırın, korumak↔sahip çıkmamak** karşıtlıkları oluşmaktadır.

Şiirdeki oğul ve kız göstergeleri aileye gönderim yapmaktadır. Oğul ve kızlar ailenin bir parçasıdır, aileler de bir evde yaşar ve böylelikle ev, ailenin doğal bir parçası haline getirilir. Ev, aileyle birlikte yaşayan, eğlenen, mutlu olan, hüznülenen aile bireyine dönüşür. Ev ile aile bir bütünlük oluştururken sokak bu bütünlüğü bozan bir nesne olarak görülmektedir. Bundan dolayı ev ile sokak arasında **bütünlük↔parçalık** karşıtlığı oluşmaktadır.

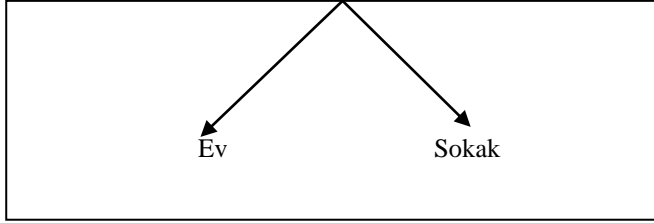
Şiirin beşinci kesitinde yer alan “Ben büyügüm”, “Affederim” ve “Dönerler” tümceleri evin statüsünü biraz daha yükselterek evi, ailenin bir büyüğü haline getirir. Ev de bir büyük olmanın gereği olarak sokağı tercih eden gençleri affeder ve ev tecrübesi sayesinde onların kendine döneceğini bilir. Evin bu vasıflarla donatılması, eve bilge bir kişiye dönüştür bundan dolayı ev ile sokak arasında **bilge↔acemilik** karşıtlığı oluşmaktadır.

“Varsa Ev” şiirindeki sokak göstergesi, şiirin anlatı düzeyinde çocukların oyun oynadığı, hevesini aldığı bir dış mekâna gönderim yaparken, anlamsal mantıksal düzeyde bu göstergeye yeni anlamlar yüklenmektedir. Şiirde, sokak göstergesi heves kelimesiyle birlikte kullanılır. Heves kelimesinin anlamlarından biri de “Gelip geçici istektir.” (TDK Sözlük). Şiirde sokakla ev dışında yaşanan hayata gönderim yapılmaktadır. Sokak insanlar için geçici bir mekân olduğu gibi aynı zamanda insana verdiği mutluluklar da kısa sürelidir, sokak insana kalıcı huzura eriştirmez. Şiirde, eve yüklenen olumlu vasıflar sokağa yüklenmemiştir bundan dolayı ev ile sokak arasında **daimî mutluluk↔heves** karşıtlıkları oluşmaktadır.

Şiirdeki uzamsal çatışma duygu düşünce boyutunda da kendini gösterir. İnsanlar, gençlik döneminde sokağı tercih ederken, sonraki dönemlerinde evi tercih ettikleri görülmektedir. İnsanların sokak ve ev tercihini etkileyen husus, duygu düşünce karşıtlığıdır. İnsanlar genel olarak gençlik dönemlerinde duyguların, sonraki dönemlerde ise düşüncelerin etkisiyle hareketlerine davranışlarına yön verir. Buradan hareketle sokak ev çatışmasının aynı zamanda gençlik-olgunluk dönemi

çatışmasına ve duygu-düşünce çatışmasına da gönderim yaptığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla ev ile sokak arasında **gençlik↔olgunluk** dönemi, **duygu↔düşünce** karşıtlığı oluşmaktadır.

“Varsa Ev” şiirinin anlatı düzeyi ve mantıksal-anlamsal düzey çözümlemesinde tespit edilen karşıtlıklar tablo-18 ve tablo-19’da liste halinde sunulmuştur.

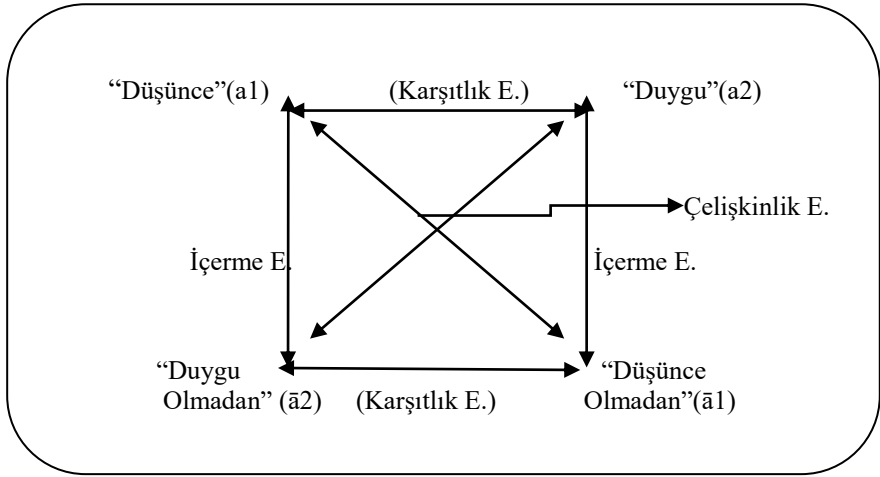
Tablo-18 Şiirin anlatı düzeyindeki karşıtlık.

<u>Ev</u>	<u>Sokak</u>
Birleştiren	Ayıran
Korumak	Sahip Çıkmamak
Bütünlük (aile)	Parçalık (aile)
Bilgelik	Acemilik
Kalıcı Mutluluk	Heves
Olgunluk(çağı)	Gençlik
Düşünce	Duygu

Tablo-19 Şiirin mantıksal-anlamsal düzeyindeki karşıtlık.

2) Göstergibilimsel Dörtgen

“Varsa Ev” şiirinin mantıksal-anlamsal düzeyindeki karşıtlık duygu düşünce üzerinedir. Şiirde insanların öznel ve özne2 tercihleri duygu ve düşünce durumlarına göre değişmektedir. İnsanlar, özellikle gençlik dönemlerinde düşünceyi öteleyip duyguyu merkeze aldıklarında özne2’yi tercih etmektedir. İnsanlar, olgunluk dönemlerinde duyguyu öteleyip düşünceyi merkez aldıklarında özne1’i evi tercih etmektedir. Buradan hareketle, duygu↔düşünce göstergeleri karşıtlık ekseninde yer alırlar; düşünce↔düşünce olmadan, duygu↔duygu olmadan göstergeleri çelişkinlik ekseninde yer alır; düşünce↔duygu olmadan, duygu↔düşünce olmadan göstergeleri de içerme ekseninde yer alır. Bu eksenler göstergibilimsel dörtgeni oluşturur. “Varsa Ev” şiirinin göstergibilimsel dörtgenle çözümlemesi tabloda gösterilmiştir.

Tablo-20 Varsa Ev şiirinin göstergebilimsel dörtgenle çözümü

Sonuç

Çalışmamızda, Behçet Necatigil'in "Varsa Ev" şiiri göstergebilim çözümleme yöntemiyle çözümlenmiştir. Şiir anlatı, söylem ve mantıksal-anlamsal yüzey olmak üzere üç bölümde ele alınmıştır. Şiir, anlatı düzeyinde kesitlere ayrılmış ve her kesitteki kelime ve tümcelerin anlamsal ve sözdizimsel ilişkileri irdelenmiştir. "Varsa Ev" şiirindeki ev sokak karşıtlığına düz anlam açısından bakıldığında bu çatışmanın basit bir uzam çatışması olduğu tespit edilmiştir. "Varsa Ev" şiirinin mantıksal-anlamsal düzey çözümlemesinde ev göstergesine gerek mecaz, gerekse de söz sanatlarıyla bilge, koruyan, sahip çıkan, birleştiren, huzur veren gibi yeni anlamlar yüklendiği görülmüştür. Necatigil için ev; hayatın idamesi için gerekli olan bir nesne olmaktan çıkarak, yaşamın merkezine oturan, yaşama anlam katan, insana mutluluk veren, insanı ve aileyi birleştiren, koruyan bir nesneye dönüştüğü görülmüştür. Şairin okuyucusuna vermek istediği iletinin kesitlerde yerdeşliklerle desteklenerek verildiği; ev ve sokak karşıtlığının sözdizimsel olarak da oluşturulduğu tespit edilmiştir. Mantıksal-anlamsal düzeyde; ev sokak karşıtlığının altında birleştiren↔ayırıcı, korumak↔sahip çıkmamak, bütünlük↔parçalık bilgelik↔acemilik, kalıcı mutluluk↔heves, olgunluk↔gençlik dönemleri karşıtlıklarının olduğu tespit edilmiştir.

Göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle çözümlenen "Varsa Ev" şiirinin, karşıtlıklar üzerine kurulduğu ve şiirdeki iletinin bu karşıtlıklar üzerinden verildiği görülmüştür. İnsanın duyguyla hareket ettiğinde sokağı; düşünceyle hareket ettiğinde evi tercih ettiği tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (1998). *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Engin Yayınevi.
- Akata, Z. H. (2015). Bir Ev Bir Çocuk Şiiri Üzerine Bir Tahlil Denemesi. *Kültür Evreni- Universe Culture*, (25) 70-76.
- Aykanat, T. (2013). “Bir Şiiri Göstergebilimsel Açıdan Okumak ya da Şeyhî'nin Bir Gazelinin Semiotik Analizi”. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6, (3), 991-1008.
- Demir, F. (2014). “Faruk Nafiz Çamlıbel'in Sanat Şiiri Üzerine Anlambilimsel/Göstergebilimsel Bir İnceleme”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research*, (7) 33, 71-79.
- Elyıldırım, S. & Er A. (2011). Cahit Sıtkı Tarancı'nın “Ölüm I-II ile Otuz Beş Yaş” Şiirleri'nin Göstergebilimsel Çözümlemesi”. *Folklor/Edebiyat*, (17) 67 37-60.
- Enginün, İ. (2004) *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Dergah Yayınları
- Eren H.; Gözaydın, N.; Parlatur, İ.; Tekin T. ve Zülfikar H. (1998). *Türkçe Sözlük*. Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- İpekten, H. (2012). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. Dergah Yayınları.
- Günay, V. D. (2018). *Bir Yazınsal Göstergebilim Okuması Kuyucaklı Yusuf*. Papatya Yayıncılık.
- Kalelioğlu, M. (2020). *Yazınsal Göstergebilim Bir Kuram Bir Uygulama Anlam Üretim Süreçleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Kıran, Z. ve Eziler Kıran, A. (2018). *Dilbilime Giriş*. Seçkin Yayıncılık.
- Kolcu, A. İ. (2015). *Edebiyat Kuramları*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Necatigil, B. (2014). *Şiirler, Bütün Yapıtları*. (Haz. Ali Tanyeri, Hilmi Yavuz) Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, M. (1997). *Gösterge Avcıları*. Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, M. (2002). *Gösterge Eleştirisi*. Tavanarası Yayıncılık.
- Rifat, M. (2018a). *Homo Semioticus ve Genel Göstergebilim Sorunları*. Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, Me. (2014). *Göstergebilimin ABC'si*. Say Yayınları.
- Rifat, M. (2018b). *Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü*. Alfa Yayınları.
- Sığrırcı, İ. (2017). *Göstergebilim Uygulamaları*. Seçkin Yayıncılık.
- Uçan, H. (2016 b). *Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi*. İz Yayıncılık.
- Uçan, H. (2016 a). *Yazınsal Eleştiri ve Göstergebilim*. İz Yayıncılık.